

Xe ngựa Miền Tây, ký ức một thời

Nguyễn Hồng Minh

Xuân miền biên giới Tây Nam

Ảnh: Tô Hoàng Vũ

Xe ngựa là loại xe thô sơ do ngựa kéo đã có mặt trên thế giới rất lâu, được sử dụng trong việc vận chuyển người và hàng hóa. Xe ngựa thường do một đến hai con ngựa kéo, được một người ngồi trước điều khiển (gọi là nài), được gắn thêm khoang để chở hàng hoặc hành khách phía sau. Hiện nay loại xe này không còn được dùng nhiều như trước nữa, nên ở một số nơi rất khó có thể nhìn thấy nó. Trong thế kỷ 19 và nửa đầu những thập niên đầu của thế kỷ 20, những chiếc xe ngựa đã trở nên rất gần gũi, thân thuộc với người dân Việt Nam bởi nó là phương tiện đi lại chủ yếu thời kỳ đó. Đặc biệt ở phương Nam, hình ảnh những chiếc xe ngựa đi trên những lối mòn xưa, giữa cánh đồng hoa cúc vàng mênh mông nở rộ đã trở thành nét đẹp rất đặc trưng của mảnh đất Miền Tây. Con ngựa kéo theo một cỗ xe bình dân, kèm âm điệu tiếng lục lạc và vó ngựa lóc cóc, vừa là phương tiện vận tải đặc dụng cho người và sản vật quê nhà, vừa là nét văn hóa riêng của vùng đất nơi đây.

Với những ai sinh ra và lớn lên ở vùng Bảy Núi (An Giang), tiếng xe ngựa

lóc cóc trên những con đường mấp mô đá sỏi đã trở thành âm thanh quen thuộc, nhắc nhở về vùng đất gian lao mà anh dũng xứ Nam Kỳ lục tỉnh này. Thuở xa xưa ấy, có ngựa đẹp, cỗ xe tốt là một ước mơ, một niềm tự hào của bất kỳ ai, bất cứ nhà nào. Theo thời gian, đường sá ngày một rộng rãi, bằng phẳng và những phương tiện di chuyển ngày một hiện đại hơn, xe đạp, xe máy rồi xe ô tô đã dần thay thế cho những cỗ xe ngựa thô mộc, cũ kĩ. Những cỗ xe cứ ngày một thưa vắng theo vòng quay thời gian và tiếng lóc cóc đều đặn, quen thuộc xưa kia chỉ còn là những thanh âm thoảng hoặc trong dòng chảy cuộc sống. Ngày nay, hình ảnh cỗ xe và các bác nài ngựa chỉ còn xuất hiện lác đác trên những nẻo đường sâu hun hút, chở theo nó cả một trời ký ức của xứ Bảy Núi xa xưa.

Bảy Núi thời điểm cuối năm đã bắt đầu tấp nập đón khách hành hương từ mọi miền đổ về. Những tuyến đường nhộn nhịp hẳn lên với dòng xe cộ ngược xuôi, lớp thì đến núi Cấm tham quan thắng cảnh, lớp thì lại đến chợ Tịnh Biên tìm mua hàng ngoại nhập giá rẻ và những thứ sản vật của đất núi này, lớp lại tham

quan các chùa chiền Khmer Nam Tông độc đáo... Lọt thỏm giữa khung cảnh đông đúc đó, vắng đâu đây vẫn vang vang tiếng khô khốc, đều đều của những cỗ xe ngựa lạng lẽ trên những nẻo đường mù bụi.

Trải bao thăng trầm và biến đổi của lịch sử, đa phần Nam Kỳ lục tỉnh đã không còn xe ngựa ở nhiều nơi, có chăng chỉ còn ở những điểm du lịch. Những chiếc xe ngựa rong ruổi tuy ít đi nhiều nhưng vẫn không hề vắng bóng ở vùng đất An Giang như một phần quen thuộc, không thể thiếu được của vùng đất này. Không chỉ là một phương tiện đi lại hay là thứ để mưu sinh, những chiếc xe ngựa vùng Bảy Núi còn là một nét đẹp văn hóa đặc trưng, riêng biệt và độc đáo của một góc núi non Nam Bộ nơi đây.

Tự hồi xa xưa, lâu thật là lâu, từ tận cái ngày mới khai hoang mở cõi phương Nam, những chiếc xe ngựa đã xuất hiện. Hồi ấy, xe ngựa còn được gọi là xe thổ mộ và đường sá vùng Bảy Núi còn “sáng đi chiều tối” chứ không được láng nhựa thẳng tắp như bây giờ. Đi gần thì đi bộ, còn muốn đi đâu xa, không thể có cách nào khác ngoài dùng xe ngựa. Bởi vậy, nghề đánh xe ngựa hồi đó ngon lành lắm, thu nhập của các bác nài có thể lo cho gia đình đủ no ấm quanh năm. Ngày đó, xe ngựa được dùng vào nhiều việc, từ chở khách đi xa, đi chợ, đi chùa cho đến chuyện rước dâu, vận chuyển hàng hóa, thậm chí cả đưa người đi chơi, đi dạo... Nhà ai có được một cỗ xe ngựa là sang lắm, giàu lắm, là có cả một gia tài quý báu. Tụi con nít lúc đó vẫn luôn canh me mấy chú xe ngựa để đu bám một quãng đường, mà đùa giỡn, mà khanh khách vui cười, mặc cho các bác nài quát nạt, la mắng.

Trước đây, trong đời sống của người dân vùng Bảy Núi không thể thiếu xe

ngựa và những cỗ xe cứ lóc cóc chạy hầu như liên tục trên các con đường, cả to, cả nhỏ... Thậm chí đến sau năm 1975 vẫn còn rất nhiều xe ngựa chạy đều mỗi ngày để chở người, chở hàng hóa. Bây giờ, đi xe máy, đi ô tô vừa nhanh, vừa tiện nên khi các con đường đã thông suốt dễ dàng, như một tất yếu, tiếng xe ngựa cũng thưa vắng dần. Hiện tại, chỉ có Vĩnh Trung còn vài chục chiếc xe ngựa, các xã lân cận như Văn Giáo, Tân Lợi (Tịnh Biên) hầu như đã vắng bóng các cỗ xe ngày nào. Đối với những “bác tài” ở Bảy Núi, con ngựa là tài sản và cũng là người bạn quý. Họ luôn cố gắng chăm sóc ngựa thật tốt để cùng đồng hành vì kế mưu sinh. Không ai chịu đổi con ngựa của mình để lấy một chiếc xe gắn máy, bởi công việc này đã trở thành một phần trong cuộc sống của những nài ngựa vùng này.

Thời điểm cuối năm là những ngày tiếng xe ngựa vang lên đều hơn trên những tuyến đường Bảy Núi bởi người dân có nhu cầu sửa chữa, trang hoàng nhà cửa ăn Tết. Những nài ngựa bước vào thời điểm đắt khách nhất trong năm của mình. Họ miệt mài chở những chuyến hàng ngược xuôi khắp các nẻo đường, những chiếc xe ngựa mải miết đi, quất lên một lớp bụi mù, để lại sau lưng tiếng nhạc ngựa thân quen như “cái hồn” của vùng đất An Giang bán sơn địa nhiều nắng gió.

Chiều cuối năm, trong những cơn gió chướng thổi xao xác, đứng lặng nghe những tiếng vó ngựa chạy lóc cóc trên đường. Cỗ xe đi xa dần, bỏ lại sau lưng hàng cây xanh xào xạc và luồng bụi nhẹ vẫn lên... Khung cảnh thật đẹp, thật yên bình lại gần gũi, an nhiên, tưởng như bao nhốn nháo và lo lắng của đời thường đã đi đâu thật xa. Chỉ còn lại mình ta với tiếng xe ngựa Miền Tây nao lòng.